

Ірина ТИМКІВ

*Кандидатка філософських наук, доцентка,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
tymkiv@tnpu.edu.ua*

Іван ТИМКІВ

*Кандидат історичних наук, асистент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
Timkivvan@tnpu.edu.ua*

ТРАЄКТОРІЇ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ВИБОРУ: ЛОГОТЕРАПЕВТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ КРИЗИ

Сучасне суспільство характеризується системними ціннісними та ідентичнісними кризами. За умов постмодерної культури, де розмиваються стабільні смисли, роль екзистенційного вибору стає ключовою для формування автентичної особистісної ідентичності. Тож наша мета – розкрити смислотворчий потенціал екзистенційного вибору як ключового фактора у формуванні особистісної ідентичності у контексті логотерапії В. Франкла.

Тема ідентичності у контексті екзистенційної психології та філософії аналізується у працях Серена К'єркегора, Ганса-Георга Гадамера, Карла Ясперса, Людвіга Бінсвангера. Українські дослідники аналізують сучасні траєкторії формування ідентичності у контексті смислових криз та переосмислень (Г. Філіпчук, Н. Скляр, А. Карачинський). Логотерапія в ідеї В. Франкла розглядає сенс як фундамент буття людини, а вибір цього сенсу як вияв її трансцендентності. У стані екзистенційної кризи суб'єкт стикається з радикальним запитанням: «У чому смисл мого існування?». Це запитання стає актом рефлексії, що орієнтує особистість на самовизначення та трансформацію. Екзистенційний вибір, у такому ракурсі, виступає не просто відповіддю на кризу, але способом конструювання ідентичності через смислове зусилля. Франкл вказував, що людина є тією істотою, яка винаходить себе через вільне ставлення до обставин. Це означає, що ідентичність не задана, а формується в актах відповідального вибору перед ціннісними дилемами.

Формування ідентичності в умовах екзистенційної кризи, відповідно до логотерапевтичної парадигми, є процесом, у якому суб'єкт усвідомлює свою унікальність і відповідальність за власне життя. Смисл не є універсальною категорією – він індивідуальний, залежить від життєвого контексту, і потребує

зусиль для його досягнення. Водночас, як зазначав Франкл, сенс не можна створити довільно – його можна лише відкрити у відповіді на життєві виклики. У цьому аспекті логотерапія перетинається з ідеями Гайдеггера про покликаність до автентичного існування через «турботу» (Sorge) як фундаментальну екзистенційну структуру буття-у-світі.

Постмодерні умови з їхньою багатоваріантністю ідентичностей, фрагментацією соціальних наративів та інфляцією цінностей ставлять людину перед новим типом екзистенційної кризи: кризою сенсу, що виникає не лише в ситуаціях втрати, а як постійний фон у культурі невизначеності. І саме в цій культурі зростає потреба в логотерапевтичному підході, який виводить проблему ідентичності з психологічної площини у площину етичної та філософської відповідальності.

Коли індивід опиняється перед граничною ситуацією (за Ясперсом), він стикається з необхідністю зробити екзистенційний вибір: або уникати болісного осмислення, залишаючись у стані відчуження, або визнати кризу як онтологічну можливість для переходу до нового рівня буття. Логотерапія, у цьому сенсі, є не просто методом – вона є практикою свободи. Через неї людина досягає, що навіть у стані втрати, страждання чи абсурду життя може мати сенс, а тому ідентичність може бути реконструйована через нову смислову перспективу.

Формування ідентичності, таким чином, є не результатом соціального нав'язування, а наслідком свідомого і повторюваного вибору. Як зазначав Ч. Тейлор, автентичність можлива лише тоді, коли суб'єкт не відмовляється від морального горизонту, а шукає сенс у діалозі з культурою, історією та власним досвідом. Франкл акцентує, що життя ставить запитання людині, а не навпаки, тому ідентичність формується як відповідь на ці запитання.

Особистість, що пройшла через екзистенційну кризу й не втекла від болісного пізнання себе, здатна інтегрувати новий досвід у власну смислову матрицю. Це інтегрування супроводжується внутрішньою перебудовою, зміною ціннісних орієнтирів, і часто – народженням нової, більш стійкої й відповідальної ідентичності. Таке становлення не є лінійним чи разовим актом: це тривалий процес, де криза стає не винятком, а необхідною умовою росту.

У логотерапевтичному розумінні, ідентичність – це не стабільна структура, а живий процес смислотворення, у якому свобода, відповідальність і віра в унікальність людського існування постають базовими екзистенційними цінностями. Саме через ці поняття логотерапія вступає у діалог з філософією екзистенціалізму, герменевтики та наративної психології. У цьому діалозі народжується сучасне розуміння ідентичності як відкритого, динамічного, смислового й етично забарвленого конструкту.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що екзистенційний вибір, як його тлумачить логотерапія, є актом створення не лише нового сенсу, а й нового «Я». Ідентичність не зводиться до ролей, наративів чи соціальних атрибутів – вона є тим, що народжується у відповідальному зусиллі знайти сенс у власному існуванні, навіть попри біль, втрату чи розгубленість. І в цьому її особливий сенс у сучасних реаліях, які проживає український народ.

Екзистенційний вибір відіграє ключову роль у формуванні особистісної ідентичності, оскільки саме у моменті смислової кризи суб'єкт отримує змогу перейти від зовнішньо зумовлених ролей до автентичного самовизначення. Логотерапія В. Франкла пропонує концептуальні інструменти для осмислення цієї динаміки як процесу творення сенсу, що водночас є процесом становлення нового «Я». Таким чином, криза постає не як загроза, а як філософська можливість трансценденції й оновлення ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bauman Z. Liquid Modernity. Polity Press, 2000. 240 pp.
2. Gadamer H.-G. Truth and Method. Continuum, 2004. 601 p.
3. Frankl V.E. Man's Search for Meaning. Beacon Press, 2006. 184 p.

Андрій ЗАГОРСЬКИЙ

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
andrianozhuk15@gmail.com*

СІМЕЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ ЦІННОСТЕЙ О.ТИСОВСЬКОГО

Олександр Тисовський (1886–1968) – видатний український педагог, біолог і громадський діяч, засновник «Пласту» – першої української скаутської організації. Його світогляд формувався під впливом наукових знань, християнської моралі, національно-патріотичних ідей та служіння суспільству. Розглянемо основні чинники, що визначили становлення його світоглядної позиції.

Народжений у Львові в інтелігентній родині священника, Олександр Тисовський із ранніх літ перебував у середовищі, де культивувались висока мораль, працьовитість, дисципліна і відповідальність перед суспільством. Його батько — священник Української греко-католицької церкви – відіграв ключову роль у формуванні духовного обличчя майбутнього педагога. Отець Омелян Тисовський, належав до інтелігентного духовенства, яке відігравало важливу